

vytvářet pro novináře přijatelné pracovní i životní podmínky, ochraňovat a zastupovat jejich zájmy vůči vydavatelům i státu, dbát na jejich odborné vzdělávání a také podporovat spolkový společenský život.

Řada novinářských organizací vznikla po založení Československa a stala se tak významným činitelem při formování moderních stavovských novinářských zájmů. Jedním z nejvýznamnějších spolků, který se ustavil po roce 1918, byl *Syndikát československých novinářů*, založený v květnu 1926. Jeho ustavující schůze se konala na Staroměstské radnici v Praze a prvním syndikem byl zvolen senátor Jiří Pichl. Členy nového *Syndikátu* se mimo jiné stali novináři ze *Syndikátu denního tisku československého* (1919), *Jednoty československých novinářů* a *Klubu československých žurnalistů* (1925). Již po vzniku samostatného státu se ustavila také například organizace sdružující německé novináře působící na území Československa *Reichsgewerkschaft der deutschen Presse* (1919).

Významnou roli měly pro novináře i profesně, spolkově a odborně zaměřené novinářské časopisy, které vycházely zpravidla s přispěním novinářských spolků a organizací. Jednalo se především o spolkové orgány, které se věnovaly stavovským záležitostem. Avšak kromě pravidelného zprostředkování informací z novinářského života tyto časopisy představovaly mnohdy i odbornou platformu pro uvažování o médiích a jejich reflexi. Jejich společným znakem byla snaha o zveřejňování článků, které se věnovaly širokému spektru novinářské práce: od právních záležitostí po informace o nových členech či bibliografii článků s novinářskou tematikou. Mezi nejvýznamnější patřil *Věstník československých novinářů* (1927–1934), orgán *Syndikátu československých novinářů*.

6.3.6 Rozvoj rozhlasového vysílání

První pokusy s radiotelegrafií a radiotelefonii prováděli v českých zemích před první světovou válkou odborníci z České vysoké školy technické v Praze. K prvnímu úspěšnému pokusu o vysílání mluveného slova a hudby v roce 1919 byla využita vysílací stanice na pražském Petříně. Druhý pokus – s výkonnější elektronkovou vysílačkou firmy Telefunken – proběhl jako hodinový pořad vysílaný u příležitosti oslav výročí samostatné Československé republiky 27. října 1921. V roce 1920 rozhodla ministerská rada, že nevojenská radiotelegrafie přejde do kompetence ministerstva pošt a telegrafů. Zřídila *Úřad pro správu pošt, telegrafů a telefonů* a začala vznikat síť civilních radiotelegrafních stanic. Ve dnech 11. a 12. února 1922 brněnský poštovní radiotelegrafní vysílač vysílal několik národních písní. Toto pokusné vysílání bylo zachyceno také

v Itálii a Dánsku. Zákon č. 60 o telegrafech z 23. března 1923 stanovil, že provozování radiofonie je výsostným právem státu (státním monopolem). Soukromé společnosti mohly vysílat jen po získání koncese.

Průkopníky rozhlasového vysílání v Československu počátkem 20. let 20. století byly soukromé osoby – především elektrotechnik a podnikatel ve filmovém oboru Eduard Svoboda, který se s rozhlasovým vysíláním seznámil při svém pobytu v USA, a redaktor deníku *Národní politika* a představitel *Spolku českých žurnalistů* Miloš Čtrnáctý. Mimo to se však o možnost rozhlasového vysílání u nás zajímala také společnost pro výrobu a dovoz přijímacích aparátů *Radioslavia*, akciová společnost pro telegrafii a telefonii bez drátu v Praze, v jejímž čele v té době stál Ladislav Šourek.

Pravidelné rozhlasové vysílání určené veřejnosti bylo u nás zahájeno 18. května 1923 ve 20.15 ve Kbelích (v té době ještě nebyly součástí Prahy). Stanice byla umístěna v malém dřevěném domku, který poskytoval nejnútnejší prostor jen dvěma technickým pracovníkům. Programová pracovníci a první účinkující využívali stan půjčený od organizace Prázdninová péče o mládež. Kbelská vysílačka byla stanicí telegrafní, musela být před vysíláním technicky upravena a neposkytovala příliš mnoho možností pro náročnější rozhlasový program. Na podzim roku 1923 bylo studio ze stanu přemístěno do dřevěného přístěnku u budovy kbelského vysílače, do tzv. ateliéru.

Po prvních týdnech, kdy se ze Kbel vysílalo takříkajíc načerno, byla 7. června 1923 založena společnost *Radiojournal, československé zpravodajství radiotelefonické, spol. s r. o.* (nazvaná podle hlavních podílníků – *Radioslavia* a žurnalistů). Vznikla jako ryze soukromá společnost s ručením omezeným a s kmenovým kapitálem 500 000 korun. Po dvou letech, doprovázených finančními problémy (rozhlasové vysílání nebylo po obchodní stránce zpočátku příliš úspěšné), byla společnost spojena se státem prostřednictvím státního podniku *Československá pošta*. Stát, který měl v *Radiojournalu* podíl ve výši 51 %, získal možnost například udělováním a prodlužováním vysílacích licencí či zastoupením v jeho řídicích orgánech společností, kterým byla licence udělena, ovlivňovat podobu vysílací sítě a základního finančního rámce, regulovat podmínky pro poslech rozhlasu a uplatňovat cenzurní právo. V prosinci 1924 *Radiojournal* zahájil vysílání z nového, moderněji vybaveného studia v Poštovní nákupně na Fochově třídě 58 (dnešní Vinohradská třída v Praze). To už se vysílalo celý den. Konečně mělo rozhlasové vysílání studio ve středu města a bylo možné přestat s nákladnou dopravou účinkujících do Kbel. Stěhování rozhlasu po Praze však na této adrese nekončilo. Pro

novou vysílací stanicí, která vznikla na přelomu let 1924–1925 ve Strašnicích, bylo třeba kvalitnější studio, proto se *Radiojournal* na několik let přemístil do budovy nakladatelství *Orbis* na Fochově třídě 62 v Praze na Vinohradech. V roce 1933 *Radiojournal* definitivně zakotvil v nové budově také na Fochově třídě.

Stát měl monopol na veškeré provozování radiofonie, tedy nejen na vysílání, ale i na příjem signálu. Pokud někdo chtěl vlastnit rozhlasový přijímač, musel mít povolení ministerstva pošt a telegrafů, které důkladně prověřovalo bezúhonnost a politickou příslušnost žadatele. Od září 1923 začaly být prvním zájemcům o nové médium vydávány koncese. Zpočátku bylo vydáno jen několik desítek koncesí (v roce 1923 bylo zaregistrováno 47 koncesionářů). Přijímače, na jejichž dovoz vlastnila licenci pouze společnost *Radioslavia*, byly drahé (jejich cena se pohybovala kolem 7–9 tisíc korun), málo výkonné, často nespolehlivé a za příjem vysílání bylo nutné platit vysoké poplatky. V prvních letech platili zájemci poplatky dva – uznávací roční poplatek za evidenci a měsíční předplatné. V roce 1923 byl uznávací poplatek 60 korun a měsíční poplatek 100 korun. V následujícím roce byly poplatky sníženy na 50, respektive 30 korun. V roce 1925 byly spojeny v jednotný měsíční poplatek 20 korun, který byl o rok později snížen na 10 korun.

Kvůli složité administrativě a finanční náročnosti poslouchali mnozí posluchači raději bez koncese (načerno) a vyráběli si přijímače sami doma. Přitom podle zákona o telegrafech mohli být potrestáni až jedním rokem vězení. Vysílací společnost tím navíc přicházela o hlavní zdroj příjmu, jakým bylo předplatné. Teprve zjednodušení procesu udělování licencí

a výrazné snížení uznávacího poplatku a předplatného v roce 1925 přispělo k významnému nárůstu platících posluchačů. V roce 1925 bylo v českých zemích téměř 15 tisíc koncesionářů a v roce 1929 již více než čtvrt milionu. Růst počtu koncesionářů pokračoval i ve 30. letech. K 30. září 1938 bylo evidováno přes milion koncesí. V té době připadal jeden radiopřijímač v průměru na 15 obyvatel.

V květnu 1924 vyšel v *Národních listech* článek, v němž redaktor J. D. Richard (vlastním jménem Richard Durdil) poprvé navrhl používat slovo „rozhlas“ místo užívaného slova „rádio“, svůj návrh vysvětlil slovy: „...*Stanice přijaté zprávy nebo hudbu skutečně rozhlásí všem, a proto je jistě oprávněno,*

Statistika evidovaných posluchačů Radiojournalu

1923	47 koncesí
1924	1 564
1925	14 542
1926	174 741
1927	219 655
1928	238 341
1929	267 962
1930	315 241
1931	384 539
1932	472 187
1933	573 109
1934	693 694
1935	847 955
1936	928 112
1937	972 694

navrhujeme-li pro její funkci název Rozhlas...“ (J. D. Richard: Rozhlas, Národní listy, 21. 5. 1924)

Prvním programovým ředitelem *Radiojournalu* se stal Miloš Čtrnáctý, technickým ředitelem Eduard Svoboda. Přestože oba původně doufali, že *Radiojournal* bude šířit hlavně zpravodajství a hudba ho jen doplní, bylo tomu v počátcích vysílání naopak. Rozhlas se zaměřoval na kulturu, osvětu a zábavu, do éteru zněla především hudba, drobné zpravodajství a burzovní zprávy, které měly povzbudit zájem podnikatelů a obchodníků o rozhlas. Na konci června 1923 začal *Radiojournal* hlásit denně předpovědi počasí a sportovní zprávy. Od roku 1924 byly pravidelně vysílány přednášky.

Od dubna 1924 připravovala zpravodajství pro rozhlas na pokyn státu *Československá tisková kancelář*. Zprávy dodané telefonicky a přepsané bez jakékoliv úpravy pro mluvené slovo předčítal hlasatel. V září 1926 vzniklo v budově ČTK rozhlasové oddělení, které zprávy (burzovní, tiskové, meteorologické a sportovní) vysílalo rovnou do éteru. Šlo však o nepřiliš atraktivní úřední zpravodajství. Od roku 1932 vysílal rozhlas vlastní přehled domácího tisku a o dva roky později, v roce 1934, začal vysílat vlastní původní zpravodajskou relaci, tzv. mluvené noviny.

Význam rozhlasového vysílání brzy pochopili i politici. Dne 28. října 1925 byl poprvé vyslán projev československého prezidenta T. G. Masaryka z Pražského hradu (audienční síň Hradu byla od tohoto dne na rozhlas napojena).

Až v roce 1925 začalo zpravodajství hrát v rozhlase novou a aktivnější úlohu, už to nebylo jen hlášení zpráv, ale snaha přiblížit události přímo. Mezi první pokusy o reportáž patřil přenos ze slavnostního kladení základního kamene k budově ČVUT nebo vysílání prvního sportovního rozhlasového přenosu ze stadionu na pražské Letné počátkem srpna 1924. Boxerské utkání komentoval z rozhlasového studia Adolf Dobrovolný na základě průběžných informací funkcionáře Československé boxerské unie Jiřího Hojera, který mu telefonoval přímo ze stadionu.

První skutečnou sportovní reportáží v Evropě, zprostředkovanou přímo z místa konání, se stal přenos z fotbalového utkání mezi pražskou Slavií a maďarským mistrem Hungarií v neděli 3. října 1926 na Letné. Když se na utkání nedostavil redaktor Byk, přesvědčili rozhlasoví pracovníci na poslední chvíli Josefa Laufera, tehdy redaktora pražského německého týdeníku *Prager Presse* a funkcionáře fotbalového odboru SK Slavia, aby utkání posluchačům zprostředkoval. Lauferův odborný výklad i věrné líčení průběhu utkání vyvolalo u posluchačů nadšení. Postupem času se Josef Laufer stal populárním a mimořádně úspěšným reportérem, který

dokázal strhujícím způsobem přiblížit dramatickou atmosféru fotbalových zápasů. Stal se ve své době největším propagátorem fotbalu a je ze značné části jeho zásluhou, že se rozhlas začal poslouchat masově.

Laufer, Josef (* 20. 4. 1891 Praha, † 18. 10. 1966 Praha), novinář a rozhlasový hlasatel. Před první světovou válkou přispíval do několika listů, byl redaktorem *Hlasu národa*, *Pražského ilustrovaného kurýra* a 1909–1914 listu *Union*, po založení ČTK se stal jejím redaktorem, 1921–1938 byl redaktorem *Prager Presse*. Do dějin českých médií se zapsal jako sportovní hlasatel *Radiojournalu*. Komentoval řadu mezinárodních fotbalových utkání, včetně finále mistrovství světa 1934, v němž Československo podlehl Itálii. Laufer byl v době první republiky velmi populární. Kvůli židovskému původu musel média v době protektorátu opustit. Po válce pracoval jako redaktor v ČTK.

Rozhlasové vysílání se rozšířilo do všech koutů republiky a stalo se mocným masovým médiem. Velkým přínosem bylo zahájení simultánního vysílání koncem prosince 1926, zpočátku mezi Prahou a Brnem (studio vzniklo 1. září 1924), později i Bratislavou (vysílání od 23. října 1926). Od 1. července 1929 se připojilo i studio v Moravské Ostravě. Každá stanice mohla přispívat do celostátního vysílání, ale také se kdykoliv odpojit pro své vysílání krajské či regionální.

Rozhlas získával ke spolupráci renomované herce, umělce, odborníky ze všech oblastí. V únoru 1925 byl vyslán první přenos z prostor mimo studio – Smetanova opera *Dvě vdovy* z Národního divadla v Praze. Šlo rovněž o první evropský přímý přenos celého divadelního představení.

Rozhlas se stal také významnou vzdělávací institucí. Program zahrnoval přednášky a rozhovory, ale i besedy, pásma a rozhlasové hry. Ve druhé polovině 20. let začal rozhlas nabízet specializované pořady pro určité skupiny posluchačů. Vznikly tzv. odborné rozhlasové programy. V lednu 1926 zahájil vysílání *Zemědělský rozhlas*. Jeho program určený zemědělcům se zabýval zemědělskými problémy a odlehčen byl vtipnými dialogy a lidovou hudbou. Přípravovalo ho mimo *Radiojournal* zvláštní kuratorium, složené výhradně z členů agrární strany, která měla v řídicích orgánech společnosti silné zastoupení. V září 1926 vznikl *Dělnický rozhlas*, který byl politicky ovládnut stranami národně socialistickou a sociálně demokratickou. Na vysílání třetího odborného programu se podílely průmyslové, obchodní a živnostenské organizace. Vzniklo také ženské okénko a vysílání pro děti. Ve *Školském rozhlase* se prostřednictvím radiových vln děti setká-

valy s osobnostmi vědy a kultury. Postupně se staly součástí programové nabídky také rozhlasové kurzy cizích jazyků (francouzštiny).

Pan Načeradec zapnul proud a po chvíli v přístroji suše zapraskalo a ozvalo se hučení. Nějaký tichý hlas cosi zakňoural; pan Načeradec zesílil proud a hlas se rozeřval a spěšně vykládal, přerušován praskotem, o pokroku zemědělství v Dánsku.

Tlustý muž resignovaně sklonil hlavu, odhodlán vyslechnouti přednášku zemědělského rozhlasu až do konce.

Řvoucí hlas domluvil a posluchač vděčně zašeptal, že to bylo poučené. Napjatě čekal, co bude dál. Do hučení zašvelel ženský hlas, který oznámil konec zemědělského rozhlasu a že nějaká slečna přednese variace na národní téma. Nehal. Po chvíli zaklinkaly zvuky klavíru a plechový hlas zatoužil: „Ach není tu, není.“

„Zpívá hezky,“ pomyslí si pan Načeradec zasmušile a přerušil proud. Řekl si, že nemusí všechno slyšet a že si zatím přečte noviny. Se zájmem prohlédl si rubriku „Insolvence a vyrovnání“ a pak se dal do čtení insertní části.

Podíval se na hodinky, vyskočil a zapnul proud. Po chvílce, vyplněné nejasným švelelím, oznámil ženský hlas vysílání referátu pana mezinárodního sekretáře přímo ze hřiště na Hohe Warte. Sluch pana Načeradce postřehl jasně šumění davu a výkřiky nedočkavých diváků.

„Tam musí být lidstva!“ řekl si ten pán. V zápětí však štavnatý hlas pana Laufera přerušil šumění.

(Poláček, K.: *Muži v offsidu*. Praha: Nakladatelství Fr. Borový, 1931, s. 85–86)

6.3.7 Počátky televizního přenosu obrazu

Do meziválečného období spadají v českém prostředí i první pokusy o přenos obrazu pomocí technologie televizního vysílání. Průkopníkem televize byl ve 30. letech Jaroslav Šafránek, docent experimentální fyziky na Univerzitě Karlově v Praze. V roce 1935 dokončil televizní aparaturu, která fungovala na principu mechanického rozkladu televizního obrazu. Toto své televizní zařízení pak Šafránek veřejnosti prezentoval v rámci dvouměsíčního turné po Československu. Ve 43 městech přišlo na jeho přednášky cca 20 000 posluchačů. Šafránek publikoval řadu popularizačních článků o televizi. Velký zájem o televizi projevovali českoslovenští radioamatéři, kteří prosazovali, aby v Praze začal fungovat pokusný televizní vysílač. K jeho zřízení došlo v roce 1938 v budově Technického zkušebního ústavu správy pošt na Žižkově. K zahájení vysílání obrazu však nedošlo. Vysílač sloužil pouze k výzkumu šíření velmi krátkých vln.